

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kendini Gerçekleştirme Basamağında Gizil Yetenekler

Gizem Sebahat ÇOBAN

Manuscript information:

Received: April 5, 2021

Revised: May 18, 2021

Accepted: May 21, 2021

Öz

Maslow tarafından ortaya çıkarılan, '*Hasta insanı tanıyoruz, peki ya sağlıklı insan?*' anlayışı ile psikolojik sağlık durumları iyi olan insanlar arasında yapılan incelemeler sonucunda ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı ortaya çıkmıştır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en üst basamak olan kendini gerçekleştirmede, bireylerin içindeki gizil yeteneklerin ortaya çıkmasında gerekli etkenler merak konusu olmuştur. Çalışma kapsamında giriş bölümünde bu çalışmanın kurulu olduğu insanın içindeki gizil yeteneklerin ortaya çıkarılmasında etkili olan iç ve dış motivasyon ve araştırmanın amacı ele alınmıştır. Kavramsal çerçeve kısmında, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, hiyerarşide en son ortaya çıkan ve en üst basamakları temsil eden kendini gerçekleştirme ve kendini aşmışlık basamaklarına, ayrıca son başlıkta kendini gerçekleştiren insanların yeteneklerinin ortaya çıkarılması durumu değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise insanın içindeki gizil yeteneklerin ortaya çıkarılmasında, ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan alt basamakların büyük bölümünün tamamlanarak, yeteneklerin ihtiyaçlar halinde, motivasyon ve içsel güdülenme ile ortaya çıkmasına vurgu yapılmıştır.

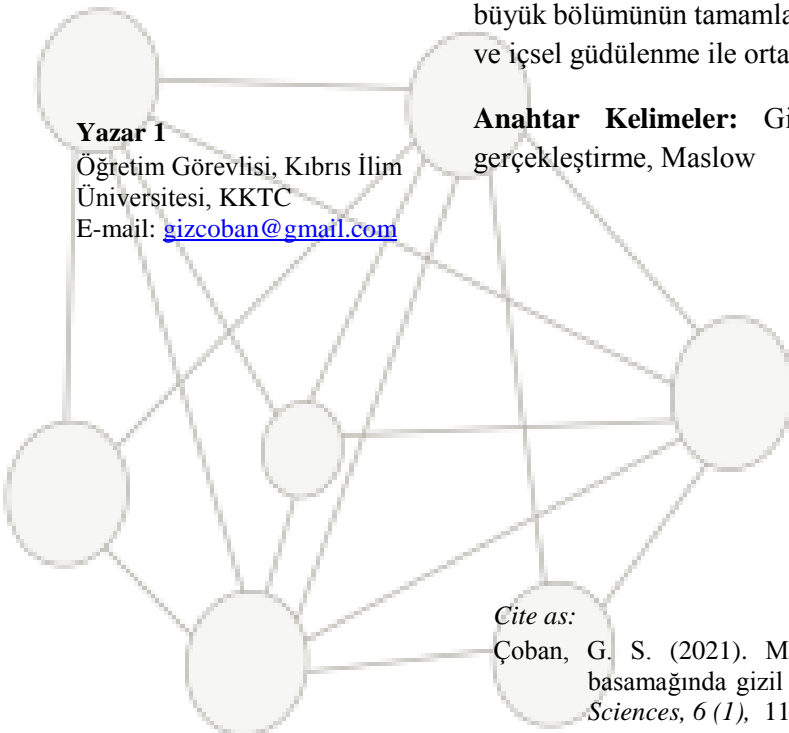
Yazar 1

Öğretim Görevlisi, Kıbrıs İlim
Üniversitesi, KKTC
E-mail: gizcoban@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Gizil yetenekler, ihtiyaçlar hiyerarşisi, kendini gerçekleştirme, Maslow

Cite as:

Çoban, G. S. (2021). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi kendini gerçekleştirme basamağında gizil yetenekler. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6 (1), 111 – 118.

1. GİRİŞ

İnsanın doğası gereği, varoluşu boyunca fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçları olmuştur. Bu ihtiyaçlar zaman içerisinde araştırmacıların da ilgisini çekmiş ve insan kendi varlığını, var olma sebeplerini, amaçlarını, hedeflerini sorgularken, ihtiyaçlarının da farkına varmıştır. Öncelikli olarak fiziksel, sonrasında psikolojik ihtiyaçlar zaman içerisinde gelişim ve değişim göstermiştir. İnsanın doğduğu andan itibaren birtakım yeteneklere sahip olduğu ve zaman içerisinde çeşitli etkenlerle yeteneklerinin ortaya çıktığı ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Yetenek sözcüğü literatürde farklılık gösterirken Gagne (2004) yetenek tanımını düzenli olarak geliştirilen bilgi ve beceriler sonucunda ulaşılan ustalık düzeyi olarak ele almıştır. Ventegodt vd, (2003)'ne göre yetenek bireyin hayatını tam kapasite ile sürdürmesini sağlayan varoluşsal unsurlardan biri olarak tanımlanmaktadır. Altınöz (2009), insanın içindeki potansiyel olarak yetenek kavramını 'bir işi iyi yapabilme becerisi' şeklinde vurgulamıştır (akt. Gündüzalp ve Özcan, 2018, s. 15). Yeteneğin ruhbilimi terimi olarak bir diğer tanımı da, 'kişinin zihin ve devinim alanlarındaki iş başarma gücü' şeklinde ele alınmaktadır (TDK, 2021). Gizil yetenekler, insanda genetik olarak aktarılmış, doğuştan gelen, farkında olunmayan yetenekleri ve becerileri temsil etmektedir. Bu gizli kalmış yetenekler ve beceriler insan doğasında zamanı geldiğinde, zor durumda kalındığında, mecbur kalındığında ortaya çıkabilir. Örneğin, yaşamında hiç bisiklete binmemiş birisi, acil bir durumda elinde bulunan tek ulaşım aracının bisiklet olması sebebiyle, eğer bu alanda gizli bir becerisi varsa zorluk çekmeden bisiklete binmeyi becerebilir.

Abraham Maslow tarafından ortaya atılan ihtiyaçlar hiyerarşisi kapsamında, gereksinimlerin belirli bir düzen ve sıra içerisinde ele alındığı, alt basamaktaki gereksinimin karşılanması durumunda bir üst basamağa geçilebileceği, kişilik oluşumu için bütün gereksinimlerin belirli ölçülerde karşılanması gerektiği gibi ilkeler söz konusudur. Bu keskin kurallar ihtiyaçlar hiyerarşisinin eleştirilere maruz kalmasına sebep olmuştur. Maslow, ortalama bir bireyin hiyerarşinin alt basamağından üst katlara çıkıldıkça, %85'den %10 a kadar bir dilimde her basamakta belli bir tatmin oranının söz konusu olduğunu öne sürmüştür (Kondo,1990). Bu bağlamda bir birey belki de yaşamı boyunca kendini gerçekleştirme basamağında tatmin yaşayamadan, hayatı son bulacaktır. Bu da göstermektedir ki kendini gerçekleştirme işini yetenekleri sonucunda elde eden bir bireyin geri planda kalmış yeteneklerini ortaya çıkaracak kadar vakti olmayacaktır. Bir başka durum da her kültürden bireyin hayattan beklentileri ve kendini gerçekleştirme arzusu bir diğer kültürdekinden farklı olabilir. Kişilerin yaşamdan beklentileri ve öncelikleri kültürlerde, toplumlarda ve küçük bir aile içerisinde bile farklılıklar barındırabilir.

Yeteneklerin genel özellikleri ise üst kabiliyet, kişiye özel bir beceri durumu, ustalık düzeyi, bilgi ve yeterlikler, öğrenme, üretme, sergileme isteği, geliştirilebilir bir yapı, performansın doğru orantılı olarak artışı şeklinde ele alınabilir (Akar ve Balcı, 2016, s. 960). Bu tanımlar çerçevesinde yeteneklerin insanın doğasında var olduğunu ve önemli olanın bu yeteneklerin açığa çıkarılması için gerekli itici gücü bulmanın olduğu araştırmanın merak konusu olmuştur. Bu bağlamda araştırmanın çalışma sorusu 'İnsanın içindeki cevher/gizil yetenekler nasıl ortaya çıkar?' şeklinde ortaya çıkmıştır. İnsanın içindeki yeteneklerin ortaya çıkarılmasında varoluşsal felsefeler, sorunun temelinde insan olması sebebiyle psikoloji, çocukluk çağı yaşantıları, ebeveyn tutumları, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine bağlı olarak hayat boyu karşılaşılan yaşantılar, iç ve dış motivasyon ve güdülenmeler, toplumun bir parçası olarak sosyolojik kuramlar, farklı birçok

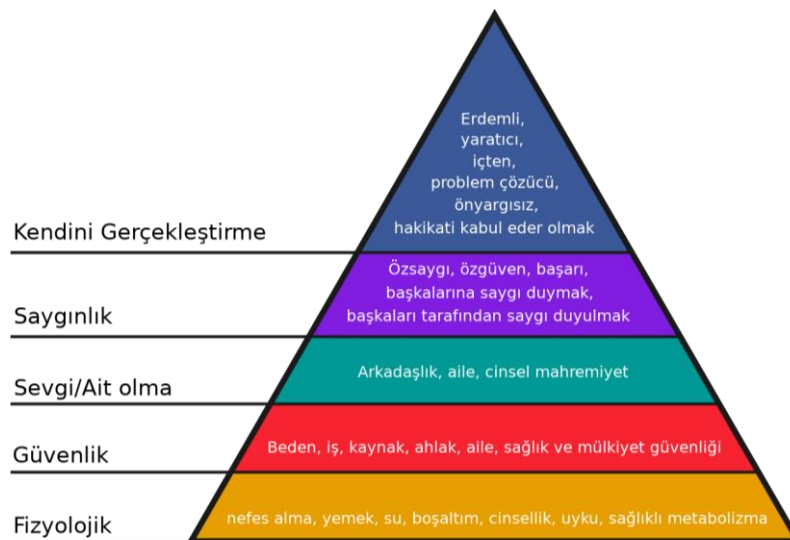
yönüyle çevresel faktörler etkili olabilmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en üst basamak olarak belirlenen kendini gerçekleştirme basamağında gizil yeteneklerin açığa çıkarılması için gerekli durumlar ele alınmaktadır. Araştırmanın konusu gözetildiğinde insanın içindeki gizil yeteneklerinin ortaya çıkması için Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi gözetilmiş ve yeteneklerin ortaya çıkarılması bir ihtiyaç olarak benimsenmiştir. Kendini gerçekleştirmek isteyen bir bireyin bütün basamakları aşarak, o zamana kadar baskıladığı ve geri plana aldığı yeteneklerini ön plana çıkarması konusunda bir bakış açısı kazandırması sebebiyle özgün bir çalışmadır. Araştırmanın insanın doğasını irdelerken, eğitimde bireylerin gelişim sürecine farklı bir bakış açısı kazandırması amaçlanmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Maslow tarafından oluşturulan ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi, hiyerarşinin en üst basamağı olan kendini gerçekleştirme ve kendini aşmışlık basamaklarından ve bu basamaklardaki ihtiyaç olan gizil yeteneklerin ortaya çıkmasındaki etkenler ele alınmaktadır.

1.1. Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi

Abraham Maslow tarafından 1943 yılında oluşturulan Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi (Hiyerarşisi) teorisi incelendiğinde literatüre giriş hikayesinde psikoloğun klinik ortamda yaptığı araştırma sonuçları yer almaktadır (Walsh, 2011, s. 790-791). Klinik araştırmalarda bireylerin yaşamlarında belirli hedefler belirledikleri ve hedefleri doğrultusunda yaşamlarını biçimlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu hiyerarşide yer alan kendini gerçekleştirme basamağında bireyin yaşamında belirlediği hedefler ve belirlenen hedeflere ulaşmak için ortaya çıkacak ihtiyaçların karşılanması yer almaktadır (Kula ve Çakar, 2015, s. 194). Bireyin yaşamı boyunca her anında ihtiyaçları olması ve ihtiyaçları doğrultusunda hedefler koyması hiyerarşinin teorik düzenini oluşturmuştur. İhtiyaçlar kategorilere ve basamaklara ayrılmıştır. Hiyerarşi içerisinde bir üst basamağa geçen bireyin alttaki basamaktan yeterli düzeyde ihtiyaçlarını karşılıyor olması beklenmektedir.

Şekil 1. Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi (Maslow, 1943).

Şekil 1.' de yer alan Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi (1943, s. 370-396) içerisinde en alt basamakta fiziksel ihtiyaçlar söz konusudur. Burada bireyin bir canlı olmak ihtiyaç duyduğu ve yaşamının kaynağı olan besin, su, hava ihtiyacı ve uyku, cinsellik, boşaltım gibi ihtiyaçları bulunmaktadır. Hiyerarşide ikinci basamak olan güvenlik ihtiyacı basamağında; bireyin güven duygusu içerisinde yaşama ihtiyacı, ailesini ve kendini kaos ve karışıklıklardan uzak tutma eğilimi, ahlaklı olması, iş ihtiyacı söz konusudur. Sonraki basamakta bireyin aidiyet isteği ortaya çıkmaktadır. Bu aidiyet ve sevgi basamağı içerisinde toplumsal ilişkiler, ikili ilişkiler, sevme ve sevilme ihtiyacı söz konusudur. Dördüncü basamakta yer alan değer/saygı ihtiyacı içerisinde prestij, elde edilen başarılar, kişinin toplum tarafından benimsenmesi ve takdir edilmesi, başkaları tarafından saygı duyulması isteği, özsaygı yer almaktadır. Beşinci ve son basamak olan kendini gerçekleştirme basamağında, bireyin yapabildiklerinin kapasitesine karşı farkındalık, kişisel tatmin, yaratıcılık, yeteneklerin ortaya çıkması, problem çözücü özellik, erdemlilik, içtenlik gibi durumlar bulunmaktadır.

Şekil 1 incelendiğinde teori içerisinde ilk iki basamağın yoğun olarak fizyolojik ihtiyaçlara yönelik, sonraki basamakların da yoğun olarak sosyolojik ve psikolojik ihtiyaçlara yönelik olduğu dikkat çekicidir. Sosyal bir canlı olan ve sosyalleşmesi için öncelikli olarak temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılaması gereken insanın aksi bir durumda bu basamaklara önem vermeden sonrakilere yoğunlaşması mümkün değildir. Sirgy (1986) tarafından yapılan ve yaşam doyumunun insan gelişimi perspektifini anlatan çalışma kapsamında Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine bireyin gelişimi ve buna bağlı olarak yaşam doyumu dengeleri eklenmiştir (Şekil 2) (Kula ve Çakar, 2015, s.196).

Şekil 2. Maslow Teorisi Bağlamında, Yaşam Doyumunun İnsan Gelişimi Perspektifi (Sirgy,1986; aktr. Kula ve Çakar, 2015, s.196)

1.2. Kendini Gerçekleştirme ve Kendini Aşmışlık

Kişisel motivasyon ve içsel gelişim dürtüleri, bireyin davranışlarını düzenlemede ve kararlarının yönünü belirlemede oldukça etkilidir. Bireyin kendini gerçekleştirme süreci, insanın öğrenmeye ve yaratıcılığa olan eğiliminin bir prototipi olarak görülmektedir. Bu süreç göz önünde bulundurularak insanın araştırmaya, keşfetmeye ve nihayetinde öğrenmeye olan isteği hayat boyu devam etmektedir (Tekke, 2019, s.1706). Kendini gerçekleştirme durumu, bireyin içindeki potansiyeli keşfetmeye başlaması, içindeki gizli yetenekleri ortaya çıkarması ile ilgilidir. Kendini gerçekleştirme, bireyin kendini tatmin etmesini ve yapabileceklerinin en iyisini yapması şeklinde bir ihtiyacı temsil eder (Maslow, 1969, s.3). Bu doğrultuda Maslow'un görüşleri incelendiğinde insanın kendini gerçekleştirme sürecinde, bireyin öncelikli olarak kendi benliğinin farkında olması/tanması önemli görülmektedir. Buna ek olarak bireyin idealleri, hedefleri ve ilgileri kendini gerçekleştiren her insana göre farklılıklar gösterir.

Zaman içerisinde gelişen ve değişen ihtiyaçlar hiyerarşisinde kendini aşmışlık kavramı, bireyin tam bağımsızlığını, kimlik ve benlik kazanımını, bunların ötesinde gerçekleşen davranışları temsil ederek, en son ortaya çıkan kavramdır (Tekke, 2019, s. 1707). Kendini aşmışlık kavramı içerisinde benliğin ötesinde elde edilen gücün başkalarına hizmet etme, bireyin bilgilerini karşılıksız başkalarına yardım etme durumları için kullanma yer almaktadır. Kendini aşmışlık düzeyine bu bağlamda kişilerin hedefleri doğrultusunda farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Potansiyelini tam kullanan kişi tanımı kendini aşmışlık ilkesini doğrularken, en üst seviyedeki insanı temsil etmektedir (Rogers, 1961; akt. Tekke ve Çoşkun, 2018, s.795). Bu bağlamda kendini gerçekleştirme ve kendini aşmışlık basamaklarının Tablo 1' de görüldüğü gibi birbirinden farklılıklar gösterdiği, özellikle çalışmanın inceleme konusu olan insanın içindeki gizil yeteneklerin kendini gerçekleştirme basamağında ele alındığı da Tablo 1' de görülmektedir.

Tablo 1. Kendini Gerçekleştirme ve Kendini Aşmışlığın Karşılaştırılması (Tekke, 2019, s. 1708)

Kendini Gerçekleştirme	Kendini Aşmışlık
Kimlik kazanmak	Kimlik kazanmak
Potansiyel, arzu, ihtiyaç ve hangi mesleğin uygun olduğunun bilincinde olmak	Farklı tecrübeler (ör. doğa, mistik, estetik ve cinsel) edinmek
Gerçek ve ideal benlik düzeyine ulaşmak	Benliğin ötesine geçmek
İlgi ve yeteneklerinin farkında olmak	Başkalarıyla olumlu ilişkiler geliştirmek
Yapabileceğinin en iyisini yapmak	Bağımsız hareket etmek
	Etrafına karşı duyarlı olmak
	Sosyal bağları güçlendirmek

Tablo 1. incelendiğinde kendini gerçekleştirme ve kendini aşmışlık basamaklarının her ikisinde de kimlik kazanmak durumu ortak bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Kendini gerçekleştirmede insanın yeteneklerinin farkındalığı ve bunların ortaya çıkarılması, yapılabileceklerin sınırlarının zorlanması, potansiyeller, benlik algısı gibi durumlar söz konusu iken kendini aşmışlıkta, benliğin ötesine geçme ihtiyacı, olumlu insan ilişkileri geliştirme, bağımsızlık ve duyarlılık duyguları öne

çıkılmaktadır. Bu bağlamda insanın içindeki gizil yeteneklerin ortaya çıkışının kendini gerçekleştirme basamağına ait olan bir ihtiyaç olduğu ve insan doğası, psikolojisi gereği ortaya çıktığı görülmektedir.

1.3.Kendini Gerçekleştiren İnsanın Özellikleri ve Gizil Yetenekler

Maslow, kendini gerçekleştiren insanı 'içinde olan potansiyeli açığa çıkararak ve potansiyelini en mükemmel biçimde kullanabilen kişi' olarak tanımlamıştır (Maslow, 1969, s.4-5). Kendini gerçekleştiren insana, Maslow (1970) tarafından verimli olma, üretken olma, yaratıcı olma, içten duygu ve davranışlara sahip olma, başkalarını olduğu gibi kabul etme özellikleri atfedilmiştir (akt. Aydın ve ark., 2013, s. 1482). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı ile bu alanda çalışmaların önünü açarken, bu alanda çalışmalar yapan Schultz ve Schultz (2002) kendini gerçekleştiren insanı, 'yeteneklerini aktif olarak kullanan, niteliklerini geliştiren, doğuştan gelen potansiyelini açığa çıkarabilen ve bu süreci bir ihtiyaç olarak hissedip hedefler koyan kişi' olarak tanımlamaktadır (Dağlı & Beyazsaçlı, 2010, s. 2).

Maslow'un kendini gerçekleştiren insanın özelliklerinde yoğun olarak psikolojik sağlığı yerinde olan, başkalarına saygılı, hoşgörülü, derin insan ilişkileri kurabilen, yaşamaktan keyif alan bir çerçeve çizmiştir. Bunun yanı sıra kendini gerçekleştiren insan çevresinden bağımsız özerk bir yapıya sahiptir. Kendini gerçekleştiren insanın en önemli özelliği yaratıcı ve üretken olmaktır. Yaratıcılık 'sadece sanatta kullanılan tanımı ile değil daha geniş kapsamlı olarak insanın içindeki gizil yeteneklerin dışı vurumu' olarak ele alınabilir (Erden ve Akman, 2002, s.88-92).

Maslow (1971)'a göre insan yaşamında temel ihtiyaçlar, kişinin özünü gerçekleştirmeye yönelik olarak, tam psikolojik olgunluğa erişilmesi ve potansiyellerini tam olarak geliştirdiğinde bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda kendini gerçekleştirme bireyin doğuştan gelen potansiyellerini ayırt edebilme sürecini temsil etmektedir. Kendini gerçekleştiren kişinin esnek olması ve karşısına çıkan zorluklarla baş edebilmesi genel bir özellik olarak görülürken, sorumluluk duygusuna sahip, görev bilinci olan bir bireyin kişisel yeteneklerini ve kapasitelerini en üst seviyede kullanabilmesi beklenir (Demir ve Chang, 2011, s.14).

Bu özellikler doğrultusunda fizyolojik ihtiyaçlar basamağında bireyin açlık, susuzluk, boşaltım gibi içgüdüsel ihtiyaçları bir eksiklik güdüsü sonucunda karşılandığına göre, kendini gerçekleştirme basamağında yer alan yaratıcılık, erdemlilik, gibi ihtiyaçlar da eksiklik güdüsü sonucunda ortaya çıkmaktadır. Yaratıcılığın ve yeteneklerin ortaya çıkışının temel noktası insan yaşamındaki eksiklik güdülerini olarak görülebilir. Bu ihtiyaçlar karşılandığında, insan kendi içindeki cevheri ortaya çıkarttığına ise birey için güdüleyici olmaktan çıkar.

2. SONUÇ

Kendini gerçekleştirme yolunda her bireyin hedeflerinin birbirinden farklılık gösterdiği ve bu düzeyde ortak amaçların olduğu bilinmektedir. İnsanların fiziksel gelişimi bir ihtiyaç olduğu gibi zihinsel ve ruhsal gelişimleri de bir ihtiyaçtır. Potansiyeller ve yetenekler ise en yoğun ihtiyaç durumlarında ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bireysel mutluluğun sağlanabilmesi kişinin kendi yeteneklerinin, bilgi ve becerilerinin ortaya çıkarılması ile ilişkilidir. Örneğin bir kadın, 40 yaşına

geldiğinde evlenmekten ve anne olmaktan mutluluk duyduğu gibi, aynı yaş grubunda bir başka kadın yaşamını yalnız geçirerek, kendini kariyerine adanarak da mutlu olabilir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde fiziksel ihtiyaçlara hizmet eden ilk iki basamakta hedefler doğrultusunda kişilerin yaşamları benzer olabilir, fakat sonraki basamaklarda ve en önemlisi kendini gerçekleştirmede bireysel kararlar insanı diğerlerinden farklı kılan sonuçlar getirmektedir.

Bireylerin geçmiş yaşantıları, kültürleri, bağlı buldukları çevreleri, aldıkları eğitimler bir bütün olarak bakıldığında yeteneklerin de bu etkenler ile şekillendiği görülmektedir. Yeteneklerin belirli oranda, kişilere ebeveynlerinden genetik yollarla aktarılabilirdiği de bilinmektedir (Bouchard ve arkadaşları, 1997). Bu durumda bir bireyin doğduğundan itibaren, hiç deniz olmayan bir bölgede yaşadığı, yüzmeyi bilmediği düşünülürse, birey hayattan bütün beklentilerini ve temel ihtiyaçlarını karşılamış olduğu bir konumdayken yıllardır yüzme öğrenmenin hayalini kurarken, tesadüfen gittiği bir bölgede, mecburiyetten denize girebilir ve bunun üzerine bu alanda yetenekleri olmayan birine göre daha hızlı yüzmeyi öğrenebilir. Bu kişi denizden bir insanı boğulmaktan da kurtarabilir. Bu durum o kişinin belki de 50 yaşına kadar hiç deniz bile görmediği, yüzemediği veya kısa sürede yüzmeyi öğrendiği gerçeğini değiştirmez. Kişi birinin yaşamına devam etmesini sağlayarak onu boğulmaktan kurtarmış olur. Bu da kendini bir biçimde gerçekleştirmiş olduğunun kanıtıdır. İnsan yaşantısında mecburiyetler, kendini gerçekleştirme isteği, hayalleri ertelemek istememe gibi durumlar insanın içinde gizli kalmış cevherin, yeteneklerin ve becerilerin ortaya çıkmasına katkı sağlayabilir.

Bu çalışmanın sonucunda görülmektedir ki, insanın içindeki gizil yeteneklerin ortaya çıkması bir ihtiyaç halinde ve güdüsel olan bir durumdur. Gizil yeteneklerin ortaya çıkarılmasında insanın fiziksel ihtiyaçlarının tamamının ve psikolojik ihtiyaçların büyük bir bölümünün karşılanmış olması gerekmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan basamaklarda birey öncelikli olarak beslenme, uyku, su gibi ihtiyaçlarını karşılamadan bir üst basamak olan güvenlik ihtiyacının karşılanması basamağına geçemez. İnsanın sosyal bir canlı olduğu düşünülürse sevmek, sevilmek, toplumsal hayatın içinde olmak da bir ihtiyaçtır. Bir başka deyişle, kişi temel ihtiyaçlar olarak görülen beslenme, sağlık, meslek sahibi olma gibi hiyerarşide alt basamaklarda olan ihtiyaçların büyük bir bölümünü gerçekleştirmeden yeteneklerinin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli içsel güdülenmeyi bulamayabilir. Bununla birlikte beslenme, boşaltım, sağlık nasıl zorunlu ihtiyaçlar olarak görülüyorsa, özgüven, özsaygı, problem çözme, yeteneklerin ortaya çıkarılması gibi ihtiyaçlar da zorunlu ihtiyaçlar olarak görülmelidir.

KAYNAKÇA

- Akar, F., Balcı, A. (2016). Yetenek yönetiminin bazı Türk üniversitelerinde uygulanmasına ilişkin öğretim üyesi görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (2), 955-974.
- Aydın, A., Yılmaz, K., & Altinkurt, Y. (2013). Positive psychology in educational administration, Eğitim yönetiminde pozitif psikoloji. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 1470-1490.
- Bouchard, C., Malina, R. M., Perusse, L., (1997). Genetics of Fitness and Physical Performance. *Human Kinetics, Champaign, IL*.

- Dağlı, G. & Beyazsaçlı, M. (2010). Ana-baba tutumu ve kendini gerçekleştirme düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (7), 1-16.
- Demir, Ç. & Chang, R. . (2011). Kendini gerçekleştiren insanın özellikleri:Doğu ve Batı'dan görüşler . *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (21), 11-16. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abmyoder/issue/46485/584146>
- Erden, M., & Akman, Y. (2002). *Gelişim ve öğrenme* (11. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Gündüzalp, S., & Özan, M. B. (2018). Yetenek savaşlarından yetenek yönetimine. *Journal of Anatolian Education Research*, 2, 14-46.
- Kula, S. & Çakar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kondo, Y. (1990). Creativity in daily work. *Human systems management*, 9(1), 7-13.
- Maslow teorisi. (2021, 15 Ocak) Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Maslow_teorisi
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Maslow, A. H. (1969). The farther reaches of human nature. *Journal of Transpersonal Psychology*, 1(1), 1-9
- Tekke, M. & Coskun, M. (2018). Kendini tanıma, kendini gerçekleştirme, kendini aşmışlık ve potansiyelin tam kullanan kişi: Kişilerarası İletişim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 790-797.
- Tekke, M. (2019). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en son düzeyleri: kendini gerçekleştirme ve kendini aşmışlık. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7 (4), 1704-1712. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/enad/issue/49738/638210>
- Walsh, P. R (2011), Creating a “values” chain for sustainable development in developing nations: where Maslow meets Porter. *Environment, Development and Sustainability*, 13(4): 789-805.
- Yetenek nedir? (2021, 15 Ocak) Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>